

АУТОРСТВО И АУТОРСКЕ ОДРЕДНИЦЕ У ЕЛЕКТРОНСКОМ КАТАЛОГУ

Дефинисан као јавно доступан онлајн каталог (Online Public Access Catalogue – ОРАС), електронски каталог је заснован на аутоматској обради каталошко-библиографских података применом Универзалног формата за машински читљиву каталогизацију (UNIMARC). У нашем библиотечко-информационом систему он се јавља у виду локалне базе података, која садржи универзалне каталошко-библиографске записе публикација у збирци одређене библиотеке, и у виду Узајамне библиографско-каталошке базе COBIB.SR, која обухвата записе публикација, на првом месту из обавезног примерка, у Народној библиотеци Србије, Библиотеци Матице српске, Југословенском библиографско-информацијском институту и Универзитетској библиотеци “Светозар Марковић” у Београду. Претраживање, у значењу проналажења каталошких и библиографских информација (1), у обе базе заснива се на методима и поступцима које омогућава Кооперативни онлајн библиографски систем са сервисима (COBISS). Претраживање помоћу ауторских одредница метод је који се често примењује у том систему, посебно у јавним библиотекама.

У теорији и пракси каталогизације и библиографске делатности ауторска одредница, у најширем значењу, утемељена је на принципима ауторства који су усвојени као полазиште у њеном обликовању.

У теоријском приступу и у стручним решењима у конвенционалним каталозима и библиографији ауторство је примарни идентификациони елемент и кључни фактор окупљања библиографских јединица. Оно се заснива на принципима стваралаштва и одговорности и подразумева да је аутор једне публикације оно лице или колективно тело које се сматра творцем дела или одговорним за његов садржај (2). У складу с тим, ауторска одредница је уобличена као јединствена одредница која окупља у каталошки или библиографски низ записе дела означеног писца или колективног тела.

У стручној поставци UNIMARC-а ауторство је поимано као примарна одговорност, алтернативна одговорност (коауторство) и секундарна одговорност (3). Међутим, ауторство као поставка у обликовању јединствене одреднице засновано је на најопштије схваћеном принципу стваралаштва. Отуда јединствена одредница подразумева и обухвата све видове одговорности, а дистинкција између примарне и секундарне одговорности установљена је посебним ознакама за примарну одговорност творца дела и за секундарну одговорност аутора сарадника - писца критичког предговора, преводиоца, илустратора и других учесника у припреми публикације. Дакле, у

неконвенционалном, електронском каталогу, или одређеније речено у каталошко-библиографској бази података на електронском медију, ауторство и обликовање ауторске одреднице у општем и посебном виду заснивају се на принципима стваралаштва и одговорности. У проналажењу каталошких и библиографских информација јединствена, именска одредница користи се самостално, или у ширем изразу, повезана са посебним ознакама секундарног ауторства које обележавају нумерички индекси.

Као и у конвенционалним каталозима и библиографијама, ауторство у електронском каталогу одражава дихотомију аутор/дело (4), што подразумева потребу за систематизовањем записа које је у поступку претраживања окупила јединствена одредница или окупио израз са више елемената у функцији одреднице. Систематизовани каталошки низ олакшава идентификовање публикованог дела које се тражи. Са тог гледишта посматрано, специфичност каталога на електронском медију исказује се у његовој флексибилној структури. Она кориснику - читаоцу и библиотекару - омогућава да на почетку претраживања изабере одредницу или да састави израз са више елемената, а када добије испис записа, да га сам систематизује у низ који му олакшава преглед записа и избор потребног дела.

Најопсежнији преглед записа публикација са делима одређеног аутора омогућава самостално употребљена јединствена одредница. На основном нивоу претраживања она окупља записе публикација у којима је означени аутор творац дела а и оних у којима је тај аутор сарадник. Тај елементарни модел претраживања можемо илустровати примерима секундарних информација о радовима аутора Срђана Пантића, које смо у основном каталошком виду преузели из Узајамне библиографско-каталошке базе.

Када жели да се обавести о радовима тог Срђана Пантића, корисник уписује његово име као јединствену одредницу у рубрику која означава ауторство уопште – аутор=Пантић, Срђан – и на екрану добија испис публикација у којима је он писац дела, коаутор, преводилац и аутор чланка у часопису.

ПАНТИЋ, Срђан

Internet izdava{tvo : HTML, Activex, Java & Java Script / Sr|an Panti}. - ^a~ak : Kompjuter biblioteka, 1997 (^a~ak : Svetlost). - 376 str. : ilustr. ; 23 cm. – (Kompjuter biblioteka ; 37)

O autoru : str. [177°. – Re~nik pojmova : str. 360-366.

МИЛОШЕВИЋ, Милан

Vodi~ kroz Internet / Milan Milo{evi}, Sr|an Panti}.
- 1. izd. - Beograd : EUnet Jugoslavija - BK MR System, 1996 (Beograd : BIGZ). - 340 str. : graf. prikazi ; 24 cm

Tira` 2000. – Bibliografija : str. 329-330. – Registar.

ЛИБЕРТИ, Џеси

Nau~ite C++ za 21 dan / Jesse Liberty ; ^a prevod
Sr|an Panti}...et al.^o . – 7. izd. - ^a~ak :
Kompjuter biblioteka, 2003 (^a~ak : Svetlost). -
XXVI, 772 str. : graf. prikazi ; 24 cm

Prevod dela: Teach Yourself C++ in 21 Days. – Tira`
1000. - O autoru: str. XXII. – Registar.

ПАНТИЋ, Срђан

WWW i HTML kod nas / Sr|an Panti}
U: Personalni ra~unari. - ISSN 0352-7271. -
108, 1995, str. 58-59.

Сажетије прегледе записа даје скуп образован од јединствене одреднице и неког од нумеричких индекса за ауторство посебне врсте.

Најпре, када на вишем, експертном нивоу претраживања корисник обједини јединствену одредницу и нумерички индекс за ауторство примарне одговорности, и то помоћу Буловог логичког оператора који повезује елементе из истог поља записа, добиће испис записа дела којима је творац именовани аутор. У њему ће се наћи записи публикација у којима је у њиховој целини објављено дело именованог аутора и публикација у којима је оно саставни део целине (песме у антологијама, студије у зборницима радова и слични прилози).

Истим поступком корисник може скуп састављен од именске одреднице и ознаке примарног ауторства проширити нумеричким индексом који означава писца увода, користећи Булов логички оператор за повезивање елемената из различитих поља записа. У испису који ће добити биће записи публикација у којима се уз ауторова дела примарне одговорности налазе текстови других аутора, објављени у виду предговора и других пропратних критичких осврта.

Модели претраживања помоћу ауторских одредница на експертном нивоу омогућавају корисницима да дођу до секундарних информација које они у већини јавних библиотека најчешће траже. Њихову примену показаћемо презентовањем каталошких података о књижевним делима Ивана В. Лалића и могућностима да се ти подаци у поступку претраживања обликују у релевантне секундарне информације, то јест оне које одговарају исказаним потребама корисника.

На почетку 2004. године у Узајмној библиографско-каталошкој бази података налазило се 286 записа публикација у којима се Иван В. Лалић јавља као творац дела или аутор са секундарном одговорношћу. Шири израз у претраживању, састављен од јединствене одреднице и нумеричке ознаке за ауторство примарне одговорности, које обједињује оператор за повезивање елемената из истог поља у запису – au=Лалић, Иван В. (w) ac=070, даје испис од 115 записа публикација са делима која по принципу примарне одговорности припадају овом књижевнику.

Испис који је добио корисник може по сопственом нахођењу уредити према редоследу наслова или ауторских одредница или пак хронолошки. Када испис уреди по насловима, он добија каталошки низ у којем, у алфаветском реду, посебне целине чине записи публикација истог наслова. Претражујући их, или тачније речено прегледајући записе обухваћене њима, лако по наслову проналази потребно дело. При том, може упоредити записе публикација са истим делом али различитих издања и одабрати публикацију која највише одговара његовим потребама.

Испис уређен по именским одредницама близак је каталошком низу у ауторско-именском каталогу. У његовом средишту налазе се записи публикација у којима су дела Ивана В. Лалића објављена као самосталне библиографске јединице. Испред и иза те целине налазе се записи публикација у којима су његова појединачна дела заступљена заједно са остварењима других аутора. Таква структура каталошког низа омогућава кориснику да се брзо и целовито обавести о самостално објављеним делима и онима која су публикована као несамосталне библиографске јединице.

Испис може бити уређен хронолошки, у редоследу који почиње од најстаријег издања, и у обрнутом, који почиње од последњег издања. Хронолошки низ омогућава кориснику да лако пронађе податке о публикацији са познатом му годином издања. Исто тако, он му олакшава проналажење секундарних информација о делима Ивана В. Лалића објављеним у извесном старијем раздобљу или пак последњих година.

У показаним моделима претраживања помоћу ауторских одредница препознатљив је метод свођења секундарних информација у посебне групе у којима корисник може пронаћи релевантне каталошке или библиографске информације. Сагласно томе, поступак повезивања ауторских одредница омогућава кориснику, ако жели да се у истој књизи обавести о делима Ивана В. Лалића и о њиховој критичкој рецепцији, да скуп образован од именске одреднице и ознаке примарног ауторства прошири нумеричким индексом за писца увода, користећи Булов логички оператор за повезивање елемената из различитих поља записа – au=Лалић, Иван В. (w) ac=070 and ac=080. У испису добиће записе публикација на српском и на енглеском језику, који га упућују на потребне примарне изворе.

ЛАЛИЋ, Иван В.

Изабране и нове песме / Иван В. Лалић. -
Београд : Српска књижевна задруга, 1969 (Бео-
град : Култура) . – XIX, 244 стр. ; 19 цм. –
(Српска књижевна задруга . Коло 62 ; књ. 419)

Предговор / Јован Христић: стр. ^av-xx^o. –

Белешка о писцу: стр. 239.

ЛАЛИЋ, Иван В.

Најлелешне песме Ивана В. Лалића / избор
и предговор Вук Крњевић . - Београд : Просвета,
2002 (Смедерево : “Димитрије Давидовић”) . –
118 стр. ; 20 цм. (Нај / Просвета)

Тираж 750. – Лалићева жудња за трајним: стр. 7-11.

Ауторова слика на корицама.

ЛАЛИЋ, Иван В.

Fire gardens : selected poems : 1956-1969 /
Ivan V. Lalić ; translated by Charles Simic and
C. W. Truesdale ; drawings by @ivojin Turinski. -
New York : New Rivers Press, 1970. - 102 str. :
crte`I ; 22 cm

The poem lives in a forgotten place / Charles Simic :
str. 9-11. - Biographical notes: str. 102.

ЛАЛИЋ, Иван В.

Roll call of mirrors : selected poems of Ivan V.
Lalić / translated and with an introduction by Charles Simic.
– Middletown : Wesleyan University
Press, 1988. – XII, 67 str. : ilustr. ; 21 cm
Introduction: str. VII-XII.

ЛАЛИЋ, Иван В.

A rusty needle / Ivan V. Lalić ; translated by
Francis R. Jones. – London : Anvil Press Poetry, 1996. –
195 str. ; 22 cm

Introduction / Francis R. Jones: str. 13-25. - Index
of titles.

Како наведени модели претаживања показују, самостално употребљена јединствена одредница омогућава добијање секундарних информација о укупном публикованом стваралаштву именованог аутора. Са своје стране, скуп ауторских одредница даје испис записа чији број зависи од

аспекта ауторства означених у ширем изразу претраживања. Уређујући добијени испис у каталошки низ по наслову, аутору или хронологији појаве издања, корисник усредсређује претраживање на записе који су груписани у целине, што му олакшава проналажење релевантних секундарних информација.

Модел претраживања посредством ауторских одредница подједнако су продуктивни у проналажењу секундарних информација и у Узајамној библиографско-каталошкој бази и у локалним базама података, обухваћеним Кооперативним онлајн библиографским системом и сервисима. Теоријски утемељени на принципима стваралаштва и одговорности и потврђени у пракси националних и универзитетских библиотека, они видно повећавају доступност примарним изворима информација.

Извори

1

Радован Мићић: Информатизација и нови појмови у библиотекарству. У: Глас библиотеке, VII, Чачак, 1996, 7-8, стр. 9.

2

Светлана Јанчић: Национална каталошка правила. У: Гласник Народне библиотеке Србије, V, Београд, 2003, 1, стр. 11.

3

Приручник за UNIMARC. – Загреб, Национална и свеучилишна библиотека, 1989, стр. 23

4

Светлана Јанчић: Аспекти алфаветског каталога - семиотички приступ. У: Гласник Народне библиотеке Србије, II, Београд, 2000, 1, стр. 43

Резиме

Ауторство у електронском каталогу подразумева примарну одговорност, алтернативну одговорност и секундарну одговорност за настајак публикованог дела. Као поставка обликовања јединствене одреднице оно је засновано на најопштије схваћеном принципу стваралаштва. Дистинкција између примарне и секундарне одговорности установљена је посебним ознакама за творца дела и за ауторе сараднике. У проналажењу секундарних информација јединствена одредница, употребљена самостално, даје најопсежнији преглед записа публикација са делима именованог аутора. Сажетије прегледе записа пружа скуп састављен од именске одреднице и неке од ознака ауторства посебне врсте, који корисник може образovati помоћу Булових логичких оператора за повезивање елемената записа. Испис који добије он може по сопственом нахођењу и потреби уредити у каталошки низ по редоследу наслова или ауторских одредница или хронолошки. Модел

проналажења секундарних информација на основном и експертном нивоу претраживања у Кооперативном онлајн библиографском систему и сервисима показани су на примерима записа из Узајамне библиографско-каталожке базе COBIB.SR.

SUMMARY

The authorship in the electronic catalogue understands the primary responsibility, the alternative responsibility and the secondary responsibility for creation of a published work.

As the assumption for establishing a uniform heading it is based on the most generally understood principle of creation. The distinction between the primary and the secondary responsibilities is established by the specific signs for the work creator and the authors cooperators. In finding secondary pieces of information the uniform heading, used independently, gives the broadest survey of publication entries with works of a particular author. A concise entry survey gives a group consisting of a name heading and some of the authorship signs of special type, which the user may assemble by means of Boolean logic operators for linking of record components. The obtained printout he may at his own discretion and need organize in a catalogue series according to the order of titles or the author headings or in the chronological order. The models of finding of secondary information on the basic or expert search level in the cooperative on-line bibliographic system and services are shown on the examples of records from the mutual bibliographic-cataloguing base COBIB.SR.